

Įstaigoms pagal sąrašą

EUROPOS VAIKŲ SKYDO PLATFORMOS KREIPIMASIS

DĖL VAIKŲ APSAUGOS NUO PORNOGRAFIJOS

2024-05-10

Vilnius

Europos vaikų skydo platformos (*angl. European Child Shield Platform*) vardu teikiame dokumento, išsiųsto Europarlamentarams vertimą į lietuvių kalbą, tikėdamiesi, kad informacija bus labai aktuali ir naudinga formuojant Lietuvos politinę darbotvarkę.

Manome, kad atėjo laikas pornografijos vartojimą pripažinti visuomenės sveikatos problema

XXI amžiuje nebeįsivaizduojame gyvenimo be interneto. Tačiau yra ir kita medalio pusė - vaikai ir paaugliai naudodami informacines technologijas neišvengia ir didelės rizikos patirti neigiamų pasekmių savo sveikatai. Problemos gali kilti dėl interneto naudojimo trukmės – čia svarbu vadovautis mokslininkų [rekomendacijomis](#). Taip pat žalingas gali būti turinys, pavyzdžiui pornografija. Tai yra [kenksminga smegenims](#) ir gali sukelti **kompulsyvaus seksualinio elgesio sutrikimo** ir **priklausomybės vystymąsi**.

Dėl didžiulių „laimės hormono“ dopamino dozių išsiskyrimo atlygio sistemoje pornografijos vartojimas gali būti lyginamas su alkoholio, metamfetamino ir kokaino vartojimu. Dažnas smegenų aktyvinimas gali lemti didesnį stimuliacijos poreikį ir polinkį ieškoti naujos ir ekstremalesnės seksualinės medžiagos. Dopaminas reikalingas gerai nuotaikai ir energijos lygiui palaikyti, tad jo išsekimas kelia irzlumą, depresišumą bei skatina žmogų kartoti su pornografija susijusius veiksmus. Galiausiai pornografijos vartojimas gali sukelti struktūrinius ir funkcinis pokyčius smegenų dalyse (corpus striatum bei prefrontalinės žievės), atsakingose už sprendimus, suvokimą, ateities planavimą ir kt. (Kuhn, S., Gallinat, J., 2014).

Pornografija sukuria nerealų lytinių santykių įvaizdį, kuris įtakoja lūkesčius dėl seksualumo realiame gyvenime. Didžioji dalis turinio yra **smurtinio pobūdžio** (fizinė ir žodinė agresija nukreipta prieš moteris, jų kūnas čia vaizduojamas kaip objektas vartojimui). Tai **skatina agresyvių elgesį** realių lytinių santykių metu. Taip pat didina santykių ir emocines problemas, žeidžia savigarbą, skatina kūno kompleksų vystymąsi bei gali sukelti net seksualinę disfunkciją, kuri dėl smegenų pripratimo prie pornografinio turinio paūmėja suaugus.

Airijos St. John of God Ligoninės Psichologijos skyriaus vedėjas Fergal Rooney EP [konferencijoje](#) pasakė: „Airijoje egzistuoja specialus [gydymas](#) asmenims, priklausomiems nuo pornografijos. Priklausomybę kuria didžiulės dopamino dozės. Stebima: sutrikę santykiai, izoliacija; negebėjimas palaikyti įprastų fizinių seksualinių santykių, net susijaudinti; kyla agresija, smurtinis elgesys su kitais ir net savimi, savęs žalojimas“.

Statistika rodo, kad Europos šalių vaikai ir paaugliai masiškai žiūri žalingą turinį

Žvelgdami į Europos šalių statistiką apie vaikų ir paauglių pornografijos vartojimą (detaliau žr. dokumente) matome didėjančią tendenciją:

- pažiūrėti pornografiją yra „*lengva arba labai lengva*“ atsakė **90%** 14-24 metų jaunuolių Prancūzijoje, **89%** vaikų Čekijoje, **77%** 15-18-mečių Danijoje, **73%** 12-14 metų vaikų Lenkijoje;
- *dažnai ir reguliariai* vartoja pornografiją nurodė **90%** ir **80%** 13-18 metų jaunuolių Ispanijoje, **51%** 12-13 metų berniukų Prancūzijoje, **51%** vaikų prieš savo 15-ąjį gimtadienį Danijoje;
- ieško *hardcore pornografijos** net **76%** 13-18 metų paauglių Ispanijoje;
- Danijoje **49%** pornografiją žiūrinčių jaunuolių teigia, kad jaučia nenugalimą potraukį žiūrėti pornografiją, o net **43%** jaučiasi tam tikra prasme nuo jos **priklausomi**.

Naujesnių tyrimų apie situaciją Lietuvoje neradome, „EU Kids Online 2020“ nuo 2017 m. rudens iki 2019 m. vasaros atlikto [tyrimo](#) duomenimis Lietuvoje pornografinius vaizdus tais metais matė **12 proc.** 9–11 metų amžiaus vaikų, **27 proc.** 12–14 metų amžiaus vaikų ir **38 proc.** 15–16 amžiaus vaikų. Prancūzijos atveju nuo 2017 m. iki 2022 m. pornografijos vartojimas pakilo 9 procentiniais punktais, manome, kad ir Lietuvos duomenys realiuoju laiku yra ženkliai didesni.

*moterys tuose vaizduose yra mušamos, smaugiamos ir kitaip žeminamos. Tokia „produkcija“ radikaliai žemina moterį. Kita vertus, šių vaizdų prisižiūrėję jaunuoliai mėgina savo „patirtį“ imituoti gyvenime, ima palankiau vertinti prievartavimą (Flood, 2009).

Platformos narė, Prancūzijos Psychology and Health Processes Laboratory klinikinė psichologė, turinti tarptautinę patirtį ir besispecializuojanti pornografijos vartojimo srityje Maria Hernandez-Mora EP konferencijoje pasakė: „Niekas neturi tokio poveikio kaip pornografija mūsų visuomenėje. Kadangi ji nelaikoma rizikinga, o pagalbos medicinoje praktiškai nėra: 95 procentai pacientų pradėjo žiūrėti žalingą turinį būdami jaunesni nei 12 metų ir visi prisimena pirmuosius vaizdus, kurių negali ištrinti iš galvos. Ispanijoje eksponentiškai kyla prievarta ir pedofilija nes pornografija tai normalizuoja. Smurto erotizacija kelia sunkias pasekmes. Vartojimas kelia seksizmą, prievartą prieš moteris. 80 procentų vartotojų atkuria matytus vaizdus realybėje. Toliau jie ieško vis aštresnių vaizdų, tai kelia gėdą. Studijos rodo, kad tai kelia priklausomybę. Tai nekainuoja, yra laisvai prieinama. Galima tai vadinti skaitmeniniu narkotiku, heroinu, kuris patenka per akis. Simptomai – pyktis, depresija, kaltė, fiziniai ir psichologiniai veiksniai, izoliacija, taip pat veikia mokymąsi.“

Teisinių sprendimų paieška ir geroji praktika

Įvairiose šalyse ieškoma geresnių teisinių sprendimų siekiant apsaugoti vaikus nuo ankstyvo kontakto su pornografija. Tai pagrįnde apima **didelių galių suteikimą Ryšių reguliavimo tarnyboms, privalomą amžiaus patikrą** interneto svetainėse (Italija, Prancūzija, Vokietija), kuriose pateikiamas žalingas turinys ir jei šis turinys yra prieinamas vaikams – jų **blokavimą**. Danija siekia, kad būtų rastas veiksmingas europinis sprendimas.

Italijoje sistemos, galinčios filtruoti nepilnamečiams netinkamą turinį ir blokuoti vyresnei nei aštuoniolikos metų auditorijai skirtą turinį, turi būti įtrauktos į elektroninių ryšių paslaugų teikimo sutartis ir **iš anksto nemokamai aktyvuotos**.

Prancūzijoje iš esmės **draudžiama mokiniams naudotis** bet kokios rūšies **elektroninių ryšių priemonėmis** vaikų darželiuose, pradinėse mokyklose ir žemesnėse vidurinėse mokyklose, taip pat „vykdant bet kokią su mokymu susijusią veiklą, kuri vyksta ne jų patalpose“, išskyrus vidaus nuostatuose aiškiai apibrėžtas aplinkybes („įskaitant naudojimą švietimo reikmėms“) ir vidaus taisyklėse aiškiai apibrėžtos vietose. Vidurinėse mokyklose [licėjuose] iš principo draudimo nėra, tačiau mokyklos taisyklėse gali būti nustatyta, kad mokiniams draudžiama naudotis tokiais prietaisais.

Platforma parengė siūlymus teigiamų pokyčių link – lauktume ir jūsų nuomonės ar siūlymų

Siūlymai apima įvairias sritis, čia pateikiame **sutrumpintą** informaciją, aktualią vietos lygmeniu, tarptautinius siūlymus detaliau žr. dokumente:

1. **Investuoti į patikimesnius, aprašomuosius mokslinius tyrimus** apie vaikų, ypač paauglių, pornografijos vartojimą: ieškant bendro sutarimo dėl priklausomybės nuo pornografijos diagnozavimo ir šio sutrikimo konceptualizavimo, tiriant individualius pažeidžiamumus, kurie sukelia priklausomybę ir smurtinį seksualumą.
2. **Visuomenės sveikatos politika**: stiprinti pornografinių svetainių kontrolę ir blokavimą, kad būtų išvengta ankstyvo kontakto su pornografija; rengti nacionalines prevencijos programas apie pornografijos vartojimą ir jos fizinį, psichologinį ir psichosocialinį poveikį; įsteigti specializuotus priklausomybės nuo pornografijos gydymo skyrius visuomenės sveikatos priežiūros skyriuose (Lietuvoje – atitinkamai Respublikiniuose priklausomybės ligų centruose).
3. **Švietimas**: stiprinti visuomenės informavimą, kuriuo siekiama atkreipti dėmesį į pornografijos vartojimo pasekmes; įtraukti į universitetų (pvz., medicinos, psichologijos, edukologijos) mokymo programas kursus apie neigiamų pornografijos vartojimo pasekmių supratimą ir pagalbą.
4. **Politiniai ir teisiniai sprendimai siekiant riboti žalingo turinio prieinamumą ir vartojimą**: stiprinti vyriausybių, interneto serverių ir pilietinės visuomenės organizacijų, įskaitant vaikų, tėvų ir šeimų asociacijas, bendradarbiavimą; privaloma veiksminga amžiaus patikra, „numatant sankciją nedelsiant užblokuoti (internetu svetainę, kurioje pateikiamas nepilnamečiams žalingas ir prieinamas turinys - vert. past.)“; pagal nutylėjimą įjungti Tėvų kontrolės sistemą naujuose skaitmeniniuose įrenginiuose ir interneto paslaugose.
5. **Pagalba vaikams, tėvams ir mokykloms**: stiprinti tėvus skaitmeninio švietimo ir nepilnamečių apsaugos nuo internetinės pornografijos srityje; drausti naudotis išmaniaisiais telefonais, mobilieisiais telefonais ar kitais prie interneto prijungtais įrenginiais mokyklos patalpose; įjungti interneto turinio filtravimą mokyklose ir viešose vietose.

Mums svarbus grįžtamasis ryšys, todėl gerbdami jūsų patirtį ir darbą norėtume išgirsti ir jūsų atsiliepimą apie dokumente pateiktus siūlymus, patirtį ar nuomonę, ko reikėtų teigiamam pokyčiui pasiekti

Lietuvoje. Taip pat jei žinote kur gali kreiptis asmuo, patiriantis sunkumų dėl nebecontroliuojamo pornografijos vartojimo, kokia pagalba yra teikiama, būtume dėkingi, jei pasidalintumėte ta informacija su mumis. Mūsų žiniomis, Lietuvoje veikia [Anoniminiai seksualikiai](#).

Europos vaikų skydo platforma yra tinklas, vienijantis teisės ir medicinos ekspertus pornografijos tema, taip pat virš 30 nevyriausybinų organizacijų, dirbančių prevencijos ir pagalbos teikimo priklausomybės klausimais, iš 19 ES valstybių. Platformos tikslas - rasti politinius sprendimus, kaip apsaugoti vaikus, pradedant pripažinimu, kad internetinė pornografija yra visuomenės sveikatos problema, ir skatinant dalytis gerą patirtimi, medžiaga ir žiniomis visoje Europoje.

European Child Shield platformos nariai:

Šalis	Pavadinimas
Airija	Family Solidarity
Austrija	Safersurfing
Bosnija ir Hercegovina	Association «Novi put»
Čekija	National center for the Family as a member of family Union CZ
Čekija	NePorno
Čekija	Palacký University
Danija	Mediesundhed
EU	Federation of Catholic Family Associations in Europe
EU	Hospitality Europe
EU	COMECE
Ispanija	Asociación Enraizados
Ispanija	Foro de la Familia
Ispanija	Professionals for Ethics
Italija	Pro Vita & Famiglia
Italija	Puri Di Cuore
Italija	MEC
Lietuva	Nacionalinė šeimų ir tėvų asociacija
Lietuva	Rengimo šeimai asociacija
Lietuva	Digio Apps
Malta	Kana Movement
Norvegija	Lightup Norway
Nyderlandai	OpGROElsymposium

Nyderlandai	Interaxion Group
Prancūzija	We Are Lovers
Prancūzija	European Centre for Law and Justice
Prancūzija	Confédération nationale des associations familiales catholiques
Prancūzija	Association DéClic Sortir de la pornosphère
Rumunija	Association of Catholic Families Vladimir Ghika (AFC)
Slovakija	Tlakovy hrniec
Slovėnija	Inštitut Integrum
Slovėnija	Osvobojen.si
Švedija	Reality Check
Švedija	1000 Mōjligheter
Švedija	Porrfri Barndom
Vengrija	Emberi Méltóság Kōzpont (Human Dignity Center)
Vokietija	FreeIndeed
Vokietija	Weiβes Kreuz

Nacionalinės šeimų ir tėvų asociacijos pirmininkė

Violeta Vasiliauskienė

Rengimo šeimai asociacijos valdybos narė

Jolita Pukelienė